

Uredništvo i uprava
ZAGREB, Masarykova 28a.
Telefon 67-80
Uredništvo i uprava
za Sloveniju i slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4

ISTRA

Sloboda je kao sunce i zrak —
treba da je čovjek izgubi, pa
da shvati da bez nje ne može
živjeti.
Giacomo Matteotti

GLASILO SAVEZA EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

OVAJ BROJ NAŠEGA LISTA NIJE UREDJEN KAO
OBIČNO, JER SMO U POSLJEDNJEM ČASU MORALI IZO-
STAVITI UVODNIK I VIŠE ČLANAKA, PA MOLIMO ČI-
TATELJE DA TO UVAŽE.

UREDNIŠTVO

TEŽAK ŽIVOT GRKA NA DODEKANEZU

»Manchester Guardian« priopćuje ovaj prikaz o talijanskom režimu na Dodekanezu: »Ako je grčka diktatura neopasna, olakšana neskrivenom kritikom grčkih gradjana, te fašistička samo po vanjštini, nalme toliko, koliko se služi progonima i davanjem ricinusovog ulja svojim protivnicima, drugačije je sa talijanskim gospodstvom nad Dodekanezom, jer je to ozbiljna stvar, koja interesira sve Grke i koja je od ne male važnosti za britanske imperijalne interese. Italija je u posljednjih 10 godina pokušala, da neke od dodekaneških otoka pretvori u ljetna i proljetna zabavišta za Talijane i strance. Općenito uzevši, može se reći, da su neuspjeli pokušaji da se uvjere Talijani, da te otočke posjeduju kao ljepši Lido. Stranci posjećuju pak te otoke samo na prolazu, te se ne zadržavaju na Rodu i Kosu više od po jednog dana. Značajno je, da Talijani prave reklamu u tom pogledu samo za četiri od 12 dodekaneških otoka, i to za Rod, Kos, Patmos i Castelrosso. Od drugih je dodekaneških otoka Karpathos vanredne ljepote. No Talijani više cijene njegovu vojničku važnost, koja je veća nego ona drugih otoka Dodekaneza. Drži se, da je Leros velika tvrđava i moćna zračna baza, opskrbljena sa svim potrebštinama za pomorske sile. Blizina Lerosa obali Male Azije daje mu osobitu vojničku važnost kao utvrđenom otoku. Talijani ne daju nikakve olakšice, za posjete tih osam otoka, kao što se gotovo uvijek odbija viza strancima, koji bi ih htjeli posjetiti. Ova činjenica potvrđuje važnost spomenutih otoka u planovima talijanskih ambicija. Rod je danas važna prometna točka. No kao takova ona služi samo talijanskim interesima. Tjeđna zračna veza veže otok sa Pirejem, a odatle sa Brindisijem i Rimom, kao i sa Aleksandrijom. No Talijani nisu do sada učinili ni pokušaj, da vežu zračnom vezom Rod sa Ciprom, premda je ovaj posljednji otok samo nešto više

udaljen od Roda, nego je Atena. Pućanstvo je na Dodekanezu u većini grčko, sa velikim brojem Turaka i sa znatnom kolonijom španjolskih Židova na Rodu. Talijani postupaju samo sa Grcima na Dodekanezu tako, kao da grčko pućanstvo nema pravo živiti na tim otocima. Talijanske vlasti strogo ograničuju vjersku djelatnost Grka, grčki je jezik potiskivan što je moguće više, a političke slobode za dodekaneške Grke nema. Novine »Messagero di Rod« tiskaju jednu od svojih četiri stranica grčkim slovima. No na toj su stranici isključivo vijesti iz Rima i veoma štire vijesti iz Evrope, što je od malog ili nikakvog interesa za grčkog seljaka na Dodekanezu, koji je mnogo više zainteresiran prilikama na jonskim otocima, bilo da su pod vlašću Talijana ili Grka. Talijani su stvarno izolirali veliki dio Dodekaneza od ostalih otoka. To se osobito osjeća na Rodu i Kosu. Rod izgleda da je veseo i napredan, ali to je u glavnom zato, jer je sjedište talijanskih vlasti te ima mnogo vojnika, mornara i činovnika. Na Kosu, jednom od najljepših otoka u Jonskom moru, nema života i čini se kao da grad umire. Potres je g. 1932 ozbiljno oštetio mjesto Kos, no talijanski graditelji su ga dobro i ukusno obnovili. Mjesna luka ne daje ni u podne znakove života, te se čini, da je pućanstvo spalo na šaku ljudi. Kao i na Rodu, pućanstvo u Kosu izbjegava govoriti, ako se negdje u blizini nalazi Talijan. No svi Grci, koji govore sa strancima, ističu, da nema na Kosu trgovine, ni poslovanja, ni uopće napretka. Nema ni vijesti iz Grčke. Jedine vijesti, koje dolaze iz Grčke, to su one, koje donose ribari, kad posjete dodekaneške otoke. Talijani međutim drže dobro i u redu dodekaneške otoke, no ta činjenica kao ni ljepota njihovih starina i pažnja, sa kojom se čuvaju, ne može ublažiti strogu tiraniju, kojom se vlada nad njihovim pućanstvom«

NOVA ZGRADBA OB JUGO-SLOVANSKO-ITALIJANSKI MEJI

Idrija, dne 1. junija 1937. — (Agis). Kot poročajo okoliški kmetje je v pripravi gradnja nove obmejne kasarne. ki bo stala na vrhu hriba med Sovodnjem in Kopačnico. Nova kasarna bo stala na vidnem in dominantnem mestu ter bo nudila razgled vse do obmejne kasarne na Mrzlem vrhu nad Žirmi, na drugi strani pa do kasarne na Robidenskem vrhu pri Novakih. Gradili bodo tudi nov del ceste, ki se bo odcepila od glavne ceste Zelinj—Idrija in bo peljala v smeri proti Oselici. Prav gotovo je namenjena kot dovozna cesta k novi kasarni. Cesto so že trasirali in bo šla kar povprek čez polja in njive, pa bo s tem marsikateremu našemu kmetu spet odvzet in uničen košček rodovitne zemlje.

ITALIJA ŽELI DA POVRATI SVOJE STARO MJESTO U VANJSKOJ TRGOVINI JUGOSLAVIJE.

O trgovinskom sporazumu između Italije i Jugoslavije londonski »Economist« piše: »Trgovinski dopunski sporazum udvostručuje jugoslovenske kvote na račun Italije i pretstavlja trećinu vrijednosti talijanskog uvoza iz Jugoslavije. Ono što je primamilo Italiju da pristane na ovakav jednostrani aranžman jeste nada da povrati prvo mjesto među jugoslovenskim inostranim kupcima, koje je mjesto Njemačka oduzela od Italije u vrijeme, kada je Jugoslavija sudjelovala u sankcijama Društva naroda protiv Italije.«

NOVA VELIKA VOJNA LADJA

Trst, junija 1937. — (Agis). Italija ne skrbi samo za dobro utvrđivanje meje na kopnem, ampak tudi na morju. V tržaških ladjedelnih hitijo s končnimi in zaključnim deli pri grajenju nove velike vojne ladje, ki bo nosila ime »Vittorio Veneto«. V morje jo bodo baje splovili še tekom meseca junija. V fašističnih krogih se širijo govornice, da bo prišel ob tej priliki v Trst tudi njihov vodja Mussolini. Vendar je verjetno, da bo ostalo samo pri govoricah kajti tudi če bi prišel v Trst ali kam drugam, bi prišel in odšel tako, da ne bi nihče niti slutil.

PRETPLAĆUJTE SE,
ČITAJTE,
ŠIRITE
„ISTRU“

RETOROMANSKI JEZIK PROGLAŠEN DRŽAVNIM JEZIKOM U ŠVICARSKOJ

Do sada su u Švicarskoj bila tri jezika priznavana kao državni: francuski, njemački i talijanski a sada im postaje ravno pravnim i retoromanski. Tim jezikom govori 45.000 Retoromana i sada je Federalno vijeće predložilo reviziju člana 116 Ustava u tom smislu da se pored francuskog, njemačkog i talijanskog jezika prizna državnim jezikom i retoromanski jezik, ili kako ga Retoromani zovu »Sigia rumancia«.

Retoromani, Ladini, Furlani, to je jedno te isto. Mi ih poznamo pod imenom Furlani, koji su susjedi Slovenaca već hiljadu godina. U Italiji ima 490.000 Furlana dok ih, Retoromana, ima u Švicarskoj oko 45 hiljada. Oni su u Švicarskoj nastanjeni po cijelom kantonu Graubündenu, počevši od okoline glavnog grada Chura do svjetskih lječilišta Davosa i St. Moritza. U Austriji ima oko 15.000 Retoromana, poznatih pod imenom Ladini.

Taj historijski romanski narod (Retoromani, Furlani, Ladini) ima sve značajke posebnoga naroda, te se u svakom obziru izrazito razlikuje od Talijana. Oni su u etnografskom smislu poseban romanski narod, kao na pr. Francuzi, Talijani, Španjolci itd. Njihov jezik je poseban romanski jezik, kao što je na pr. španjolski ili kao što je bio stari dalmatinski romanski jezik kojega je kasnije istisnuo mletački.

Već prije 60 godina je filolog Ascoli ustanovio u Gorici da su Furlani s Retoromanima i Ladinama samostalno romansko pleme koje nema ni 200 riječi zajedničkih s Talijanima i od kojih se tako jasno razlikuju da im pripada pravo da samostalno kulturnog života i razvika. Od tada im se ponekad priznaje pravo na samobitnost što se uvažuje u orkvi i u nekim statistikama, no u praktičnom životu nije Furlanima u Italiji priznato nikakovo pravo ni u školi, ni u jeziku ni u pismu.

Sada su švicarski Retoromani po prvi put stupili ravnopravno u kolo ostalih evropskih naroda. Taj događaj će možda imati i veće posljedice, jer je poznato da se Italija bunila protiv toga da se Retoromane prizna kao poseban narod. Tako je koncem prošle godine, na vijest da će Švicarska priznati retoromanski za četvrti državni jezik, glasilo talijanskih sveučilištara »Libro e Moschetto« napalo švicarsko Savezno vijeće, jer da je to izazivanje Italije i taj list je prijetio da će ta odluka poremetiti švicarsko-talijanske odnose.

Medjutim izreka dr. P. Lansena u švicarskom Saveznom vijeću »Ni Nijemci ni Talijanci dobila je i svoju zakonsku formalnu potvrdu.

Još jedan dokaz više kako se jedino u demokracijama mogu pravedno rješavati narodnosni problemi.

TALIJANSKI KAPITAL V JUGOSLAVIJI

Po statističnih podatkih je v Jugoslaviji »investiranih 498 milijonov Din italijanskega kapitala. Najveć italijenskoga kapitala je investiranege v industriji in sicer 319.8 milijonov Din. Italijani imaju 4 zavarovalne družbe, ki obratujejo v Jugoslaviji, od katerih sta dve popolnoma italijanski podjetji, dočim kontrolirajo ostali dve Italijani. To sta obe domači podjetji »Sava« in »Rosija-Fonsier«. Iz statistike pomorskoga prometa pa je razvidno, da prevažajo ladje, ki plujejo pod italijansko zastavo, 39,4% vsega blaga, ki se natovori in izkrčuje v jugoslovenskih lukah, tako da ima Italija od jugoslovenskega pomorskoga prometa precejšnji dobiček.

SVIČARICE

Zibju se teške barke, ruke žujave voze
Kad mesec zajde i sve je tiho, škuro,
pasaju svetla. Na delo zovu noći,
na delo brigi puno vaja poči.

Za njimi se plaze misli črne
i modra svetla, muzika i tanac.
Parići tiho grabe more. Prignjena su
tela.

prignjena i trudna se do rane zore,
a pot va kapjah teških pada v more.

Pa kad sunce stane nad Kvarneron
prekrit će gola tela i škure obraze.
Ležat će mokre mreže po prek boka
armižaneh barki. Riba je pasala,
kako sena mučna briga je ostala.
Bostjančić Ivan

FAŠISTIČNA »ŽITNA BITKA« Z NOVO VSEBINO

Mesto italijanskoga žita, sejejo sedaj jugoslovansko

Trst, junija 1937. — (Agis). — Pred leti je bila na višku fašistična propaganda, takozvana »Battaglia del grano« — žitna bitka. Po vasesh so prodajali kmetom za drag denar žitne klase in druge simbolične znake, delali povorke, slikali Mussolinia s srpom v žitnem polju ali na mlatilnici. Vse to pa se je vršilo z namenom, da se predvsem dvigne proizvodnja italijanskoga žitnega pridelka in da se oplemeniti italijansko žito. Samo italijansko žito se sme sejati in ne drugo. Ta propaganda je tudi v naših krajih imela svoj izraz in mesto starega, dolgo preizkušenegega domačega semena, so morali pričeti s sejanjem italijanskoga žita, ki je nosilo ime: ali »ardito«, »montana«, »strompoli«, »noe« in druga. Določene so bile posebne komisije, ki so kmeta, ki je pridelal najlepši klas, nagradile z odlikovanji. Toda po kratki parletni praksi se je izkazalo to žito za slabo in pričeli so misliti na drugo. Obrniti so se morali na Jugoslavijo, odkoder so dobili novo beltinsko žito, ki je zlasti bolj primerno za naša tla. kot pa so italijansko žito.

DOGAĐAJI U FAŽANI

Pula, 30 maja 1937. — Prvog maja »u u Fažani kod Pule uhapsili pet mladića, jer da su pjevali zabranjene pjesme. Prigodom sprovdavanja u zatvor natukli su ih mangelom. — U posljednje vrijeme se opaža ponovno tendencija da upotrebljavu teroristička sredstva protiv protivnika fašizma, kao mangel i ricinusovo ulje.

— V Italiji su pričeli z velikom akcijom za gradnju in ureditev zdravih kmečkih hiš in stanovanj. Zveza posojilnic je takoj predložila Mussoliniju načrt za finančno ureditev tega vprašanja in ponudila 310.000.000 lir letno kot posojilo vsem, ki bi potrebovali v to svrhu denar. V treh Benečijah bo dala vsako leto od 1937 do 1941 leta, po 12.000.000 lir posojila.

— »Liceum Romanum« je razpisal med ženami konkurz o temi »Odhoda na Rim do ustanovitve imperija«. Delo mora biti pisano »v dobrem jeziku in opisati mora z najvećjo preprostostjo in jasnostjo umetniško (ital. izraz boljši: artistično! op. ur.) in moralno vrednost Mussolinijevega časa«. Nagrada znaša 5000 lir.

— Pomorski urednik »Daily Telegrapha« konstatira, da je Italija, nakon što je dovršena gradnja 10 posljednjih podmornica, bezuvjetno država na svijetu, koja raspolaže sa najjaćom podmorničkom flotom. Italija ima danas stotinu modernih podmornica, ne računajući ovamo broj jedinica iz svjetskog rata. Francuska ima 85, Japan 64, Engleska 54 i USA 51 podmornicu.

— U jednom intervjuu Mussolini je dopisniku berlinskog »Lokal Anzeigera« kazao mediu ostalim i ovo: »Naša dva naroda mogu veoma dobro da saradjuju, jer postoje mnoge zajedničke osebine, koje ih vezuju, iako se takodjer razlikuju po nekim vršinama i manama.«

Najmućnija je Golgota čovjeka, koji nema nikoga, da mu pomogne nositi teški križ; i kad pod njim padne, nikoga, da mu ga pomogne dići; i kad je na njem raspet, nikoga, da mu nakvasi vruća usta. Njegov se uzdah čuje dalje od groma.

Iz »Pogleda« Ante Dukića

KAKO SU UBIJENA BRAĆA ROSELLI

Carlo Roselli (gore) i njegov brat Nello ubijeni u Francuskoj.

11. o. mj. otkriveno je to ubistvo u šumi nedaleko kupališta Bagnole sur l'Orne. Šetači koji su tuda prolazili opazili su u šumi kako leže dva elegantno obučena čovjeka. Bilo je čudno da bi takva gospoda u to doba spavala u šumi, pa su se šetači približili da vide što je. Obadva neznanka bila su mrtva potpuno ogrezla u krvi. Smjesta je obaviještena policija, koja je brže stigla. Iz dokumenata koji su nadjeni kod ubijenih ustanovljeno je da su to braća Roselli. Carlo, koji je star 38 godina, bio je direktor lista »Giustizia e Libertà«. Sabatino je bio godinu dana mlađi od svog brata.

Po svemu što je policija mogla saznati sigurno je da su braća Roselli bila namamljena u zasjedu od svojih političkih protivnika a tih su imali dosta i da su u šumi bila ubijena.

Braća Roselli otišli su prije dva dana u Grand hotelu u spomenutom kupalištu Bagnole. U tom istom hotelu nazvao ih je dan prije ubistva neki za sada nepoznati čovjek telefonom i ugovorio s njima sastanak u jednom manjem hotelu u mjestu Serte Mase. Braća su se uputila na sastanak, ali se više nisu vratila u svoj hotel.

Zlikovcima je lako uspjelo riješiti se braće, koja nisu ni slutila što im se sprema. Pregledom mjesta na kojemu je zločin izvršen ustanovljeno je da do borbe uopće nije došlo. Braća Roselli ubijena su mučke po napred stvorenom planu.

Na putu između Alansona i Domocrona, pet kilometara daleko od mjesta zločina nadjen je automobil bez vlasnika. To je sigurno automobil, kojim su se poslužili ubice da dodju na sastanak, a s tim istim automobilom pobjegli su izvršivši zločin. U unutrašnjosti automobila nadjeno je mnogo tragova krvi, a osim toga jedan pakleni stroj.

Osim paklenog stroja nadjena je u automobilu jedna okrvavljena rukavica i patrona od revolverskog taneta. Pakleni stroj načinjen je od velike kutije za konzerviranje mlijeka. Iz njega je virio poduži komad svilene vrpce. Vrpca je nagorjela. Prema tome je jasno da su zlikovci htjeli upaliti pakleni stroj i dovesti ga do eksplozije. On bi raznio automobil i tako uništio tragove zločina.

Baš nalaz tog paklenog stroja dao je policiji trag kojim treba da podje. Vrlo je vjerojatno da je to ubistvo u uskoj vezi sa cijelim nizom eksplozija paklenih strojeva posljednjih dana u Južnoj Francuskoj. Tako je eksplodirao pakleni stroj u vlaku Bordeaux-Ventimiglie u Perpignanu, u Serbelu na španjolskoj granici, u Toulousei i u Montpellieru.

Policija je već prije nekoliko dana uhapsila Talijana Campalla. On je s bombom u ruci lutao oko medjunarodnog tunela u Serbeu koji spaja španjolsku sa Francuskom. Pronađena bomba bila je napravljena na obliku termosa. Sadržavala je vrlo jak eksploziv a po sudu stručnjaka načinjena je bez sumnje u tvornici koja je savršeno uređena za pravljenje paklenih strojeva. Uapšeni Talijan priznao je da je htio doista dići u zrak spomenuti most, a osim toga i konzulat valencijske vlade u Toulousei.

Nakon pregleda mjesta, gdje su nadjena zaklana i nastrijeljena braća Carlo i Nello Roselli, organi francuske sigurnosti zaključili su, da su zločinci tog političkog umorstva imali 36 sati vremena da pobjegnu, nakon što su izvršili svoj čin. Nalazi potvrđuju teoriju da se je automobil braće Roselli prevrnuo jer je naišao na postavljenu zapreku. Umorstvo je izvršeno kratko vrijeme nakon prevrnuća automobila. Obojica braća bila su ubodena nožem, a potom su zločinci ustrijelili Carla Rosellia revolverskim metkom u glavu.

Napetost u talijanskim antifašističkim krugovima sve više raste, te se očekuju uskoro nove političke osvete. Najenergичnije se poriče istinitost pisanja desničarskih listova, da su sami ljevičari izvršili umorstvo, jer su im navodno smetali Carlo i Nello Roselli.

Do sada su vlasti uhapsile dvojicu sumnjivaca, i to nekog Talijana Mariana de Graziano i nekog, koji se je izdavao za Nizozemca Josefa Hildeshelma. Oni nisu osumnjičeni da su izveli zločin, već samo da su u njega neizravno upleteni. Ništa potanje se ne zna o njihovim izjavama pred policijom.

Francuski ministar unutrašnjih poslova g. Max d'Ormoj juče je naredio upravniku javne sigurnosti da vodi nadzor nad svim Talijanima u Francuskoj

i da u što skorijem vremenu rasvijetli taj politički zločin.

Čudno je, da je pred četiri godine tog istog datuma na samoj komemoraciji Matteottiju u Parizu naglo pozlilo socijalističkom prvaku Claudiju Trevesu i da je odmah zatim umro.

Posljednji broj Rossellijevog lista »Giustizia e Libertà« izišao je s datumom od 11. juna, ali je završeno njegovo štampanje upravo u onim časovima 10. juna, kad su braća Roselli pogibala. Značajno je, da u tom broju list donosi kratak članak komemoracije Matteottija i Trevesa i u tom se članku govori o značenju tih velikih pokojnika umrlih za ideju.

Podvlačeći obe smrti: Matteottijevu u Italiji i Trevesovu u izgnanstvu, »Giustizia e Libertà« kaže da je u tome simbolizirana veza između revolucionarne djelatnosti antifašizma u emigraciji i revolucionarne borbe u domovini. Dalje taj komemorativni članak glasi doslovno:

Ne možemo dostojno komemorirati smrt naših mrtvih ako ponovno ne ustvrdimo — i ne ostvarimo — prijedlog da se nastavi do kraja, sve neustrašivije, našom borbom.

U ime Matteottija, Trevesa i svih onih koji su dali u Italiji, u Španiji, u izgnanstvu svoj život za ideju, pojačajmo našu borbu protiv neprijatelja.

„Popolo d' Italia“ o Talijanima na Guadalajari

Milano, 17. juna. (x). Poluslužbeni organ »Popolo d'Italia« donosi danas vatren članak, za koji se drži da je potekao iz pera g. Benitta Mussolinija. U članku pisac u glavnom nastoji da odgovori na neke nepovoljne kritike strane štampe o porazu talijanskih četa na sjeveroistočnom ratištu kod Sierre Guadalajare, i ujedno nastoji da uzdigne velika djela fašističkih boraca u španjolskoj.

U prvom djelu opširnog članka o borbama na Guadalajari nepotpisani pisac, nastoji prikazati ogromne prirodne poteškoće, koje su hrabri talijanski dobrovoljci trebali da svladaju, prije nego što su se upustili u samu borbu. Potom prelazi na sam tok vojnih operacija i na veliko slavi pobjedonosno i hitno napredovanje talijanskih motorizovanih četa. Narocito ističe, kako su talijanski dobrovoljci u prvim danima navlađivali napredovali punih 40 kilometara prema Guadalajari. Francusko-rusko vodstvo u Madridu, nastavlja pisac članka, smjesta je učilo veliki značaj strateškog položaja Guadalajare, pa se je požurilo da poduzme protunavalu. U tu su svrhu koncentrirali 20.000 svojih najboljih boraca na pogodna tačka ratišta za protunapadaj. Uslijedila je strahovita borba u kojoj su talijanski dobrovoljci raspolagali samo sa jednom jedinom cestom, koja je vodila do prvih bojnih linija. I ta jedina cesta, bila je podvrgnuta žestokom bombardiranju ne-

prijateljskih zračnih snaga. Na toj etapici pobjedonosnog napredovanja talijanskih dobrovoljaca uslijedila je strahovita pogreška zapovjednika talijanskih dobrovoljaca. »Izdano je naredjenje za otpustanje, što smatram, da je bila najveća pogreška«. Na hiljade talijanskih dobrovoljaca bilo je prisiljeno da se povlače! Od 40 kilometara osvojenog terena ponovno se izgubilo punih dvadeset kilometara, dakle polovicu. U nastavku pisac članka ističe, kako bi bilo umjestnije govoriti o »talijanskoj pobjedi, a ne o neuspjehu ili porazu, ako se uzme u obzir, da se neprijatelju nije dopustilo da iskoriti u punoj mjeri ishod posljednje bitke. U toj bitci, ističe »Popolo d'Italia« poginulo je stotine i stotine hrabrih fašističkih boraca. Njihova smoljena u posljednje vrijeme objavili, »pa se nadamo, da će jednog dana biti posvećena!« Kada će se zato ukazati prilika, da osvetimo te fašističke borbe, koji su tako junački prolili svoju krv za obranu fašističke civilizacije na Guadalajari i gdje, to je ovog časa još nemoguće kazati.

Potom pisac prelazi na oštru kritiku pisanja strane štampe o porazu talijanskih četa, dok su još na hiljade ranjenih talijanskih boraca bili premješteni sa ratišta u pozadinu. Narocito se osvrće na pisanje britanske i francuske ljevičarske štampe, za koje kaže, da su najneumjerene u prosudjivanju bitke na Sierrei Guadalajari.

kao što je u svoje vrijeme podijeljena Poljska. Glavna je svrha Rima i Berlina provesti kolonizaciju Španije, ali ne na temelju aneksije, nego bi Španija u cijelosti bila podijeljena između Italije i Njemačke u dvije njihove utjecajne zone. Dalje se spremaju Njemačka i Italija da u Španiji osnuju svoja vojnička i flotna letilišna uporišta.

ZAŠTO NE USPJEVA IZMIRENJE U ŠPANJI

»L'Echo de Paris« donosi da se u službi Valencije nalazilo nekada 25.000 stranih boraca. Danas je taj broj znatno smanjen ne će premašiti 8 do 10 hiljada. Što se tiče oružja treba uzeti u obzir ruske tankove i aeroplan. Sve to skupa pretstavila dosta skromnu snagu. Ali na strani generala Franca nalazi se 55 hiljada talijanskih boraca i 7 do 8 hiljada njemačkih. Kad bi general Franco pristao na povlačenje stranih boraca, onda bi to značilo da obustavlja svaku daljnju borbu i da se prizna poraženim. Pogotovo u slučaju u kojem bi londonski odbor u strane borbe ubrojio i Marokance koji su ušli u španjolsku poslije 18. jula 1936.

Italijani so izgubili 1000 mrtvih na Guadalajari

Rim, 14. juna. Danes je bila objavljena četvrta lista padlih legionarjev u Španiji. Iz te liste izjah, da je padlo u bojih na Guadalajari od 8. do 18. marca tisoč Italijanov. Med mrtvimi je tudi general fašistične milice Albert Luzzi.

NESUGLASICE IZMEDJU BERLINA I RIMA ZBOG ISKORIŠĆAVANJA ŠPANJOLSKIH RUDNIH BLAGA

»Oeuvre« saznaje da su između Berlina i Rima nastale izvjesne nesuglasice u pogledu Španije. Primjećuje se rivalstvo u pogledu iskorišćavanja gvozdena rude u Španiji i Španskom Maroku. Italija je spriječila da general Franco zaključi sporazum s njemačkim preduzećima o eksploataciji rudnih blaga u Španiji.

BRUTTO I NETTO PRIHODI RADNIKA

U BRODOGRADILIŠTU »SAN MARCO«

U TRSTU

Sett. 87-1936X

Totale ore da pagarsi	40	76
Cottimo		
Tacitazioni		
Ferie		
Rimborso spese		
Sussidi malattia		
Assegni familiari		
Totale delle competenze lorde		
DETRAZIONI	Cott. N.	Saldo cottimo
Imposta R. M.		
Prev. soc.	252	
Ass. Mal.	245	
Contr. sind.		
All. operai		
Affitto		
Dopol. az.	35	
Multe		
Anticipi		
Tratt. giud.		
Ass. disocc.	40	
Tassa celibi	3450	
Mensa op.		
1 %	- 46	
4 %		
T	51	
Paga netta L.		29 73

Neki dan je bila skupština radnika u brodogradilištu »San Marco« u Trstu. Jedan visoki funkcioner sindikata približio se tom prilikom jednom šepavom radniku i upitao ga:

»Što vam je, prijatelju?«

»Dogodila mi se nesreća u brodogradilištu«

»A, tako? Što je to bilo?«

»Pala mi je vreća s novcem na nogu. Srećom je u njoj bio samo novac za isplatu radnika, pa nije ozlijeđena opasna. Liječnik je rekao, da će ovako sve dobro proći. Ali da je u vreći bio sav novac, koji se od plaća odbija, noga bi mi sigurno bila sasvim upropašćena...«

Da to nije samo običan vic, domostmo sliku jedne platne kuverte iz brodogradilišta »San Marco«. Ime i redni broj smo iz razumljivih razloga izostavili. Na kuverti se dobro vidi, da je taj radnik za 40 sati rada dobio 76 lira, t. j. po 1.90 lira na sat. a kada su mu odbili sve poreze, takse i članarine, dobio je netto 29 lira i 73 centima.

Preslušavanje umobolnika Pegula Mrach—Maracchia

Brgud, juna 1937. — Upravo čudno stvari se dešavaju u ovim našim krajevima u blizini granice. Prošle sedmice je jedan naš stari čovjek, koji je inače umobolan, išao nešto raditi u jedan vrt koji se nalazi u blizini ceste Trst—Rijeka. Kada je već bio na radu, došla su k njemu trojica od pogranične fašističke mitcije, te ga počeli na sve moguće načine ispitivati. Kada je ovaj čovjek, iako umno bolestan, vidio što oni hoće, rekao im je da neće biti dugo vremena fašisti u našim krajevima. Čim je on ovo izrekao, odmah su ga ova trojica pograbil i odveli u Jurdane na preslušavanje u kasarnu. Sreća za njega da ga cijela okolica pozna kao umno bolesnog, pa su ga i u Jurdanima prepoznali i pustili kad su vidjeli s kime imaju posla.

Pegule Mrach—Maracchia

»Corriere Istriano« donosi unapredjenje u čin majora nekih rezervnih kapetana prema Službenom vojnom listu. Kad je spomenuto se nastavlja:

— Koliko doznajemo, među gore navedene drugove treba ubrojiti, s istim datum unapredjenja, i našeg direktora on Giovanni-a Maracchia, ali je objavljivanje njegovog imenovanja moralo biti odloženo, jer se u posljednjem času ispostavilo da nedostaje kraljevski dekret koji bi i za vojne vlasti bio mjerodavan za njegovu izmjenu prezimena. Radi nerazumljiva greške Ministarstvo rata, on se vodio u spiskovima do sada pod svojim starim imenom Mrach (Mrak), a ne po novom Maracchi.

Mala stvar i mala greška — ali vrlo značajna, iz koje bi mogao anorevole Mrach—Mrach—Maracchi, i mnogi njemu slični da izvuku već jednom dobru puku.

Apel pretsjednika Baskijske republike demokratskim državama

Pretsjednik Baskijske republike uputio je jedan manifest svim demokratskim vladama u kome kaže da talijansko-njemačko-arapska invazija uništava Baskijsku republiku, koja je jedna od najstarijih demokracija. Baskijska vlada u sporazumu s generalštabom nastavit će obranu.

MALE VESTI

— U Splitu su u nedjelju održali kod Matića na Bačvicama vokalni koncert članovi Milanske Scale, sopran Eleonora Scagliarini i bariton Enrico de Franceschi.

— U Puli je osuđen na 4 mjeseca Zidarić Ivan iz Lindara, jer je Ivana Brumnića također iz Lindara, ranio nožem u glavu.

— Pri Sv. Križu blizu Aidovšćine je bio te dno znova imenovan za tajnika krajevnice fašističke organizacije Julij Geraduzzi, katera je zadnje čase zastopao Anton Pice-ni.

— Mihovil Brajković, nastanjen u Ba-lama, osuđen je na 9 mjeseci zatvora i 400 lira globe zato što je na svojoj ni-ji postavio zamke za hvatanje zečeva. Odbrana da su mu zečevi pričinjali u po-liju veliku štetu, nije pomogla. Kazna mu je izrečena tako stroga i zato što je zapri-jetio poljara, koji ga je zatekao na djelu, ako ga prijaviti.

— Milan Suran pok Ivana iz Berma, star 20 godina, osuđen je na tri mjeseca i 15 dana zatvora i 1200 lira globe zato što su ga uhvatili da peče rikiju.

— Anton Rosanda Nikol iz Vinkurana pao je na radu s jednog mosta i zadobio je unutarnje ozljede. Zadržan je u bol-nici.

— Josipa Dorića iz Ližnjana, starog 57 godina, pregazio je auto. Zadobio je teže ozljede i prevezen je u puljsku bolnicu.

— Krameru Ivanu Antonovom iz Moto-vuna poslao je Mussolini 600 lira zato što mu je žena rodila dvojke.

— Italija Redenta u Puli dobila je na lutriji, koju je priredila koncem maja oko 38.000 lira. Darove za tu lutriju su poslali papa, talijanski kralj, Mussolini, Ciano, Alfieri et komp.

— Nagrade za dvojke. V posljednjih dveh letih, ko se je po vsej državi tako zelo povećalo obće skrbstvo za naravni prirastek prebivalstva, so pričeli deliti tu-di nagrade novoporočencem ter materam, ki povijejo dvojčke ali celo trojčke. Take nagrade delijo tudi po Juljski krajin, kjer pripadejo v pretežni večini primerov slo-venkim družinam. Tako so te dni prejeli nagrade za dvojčke po 600 odnosno 800 lir Peter Poženel v Kanalu, Justina Juren v Temenici, Karel Drufovka v Gorici in Ivan Mihelič v Dornbergu.

— Izlet na Učku je priredilo prošle ne-djelje HPD Sušak. Na izlet se išlo kamio-nima.

— Trodnevni izlet u Trst, Goricu i Mletke iz Slovenije organizira se poseb-nim vlakom za 29 o. mj. Organizira »Put-nik«. Ide se kolektivnim pasošem.

— U Medulinu je prošle nedjelje odr-žana nogometna utakmica između medu-luskog dopolavora i puljskog Gufa. Pobijedili su Medulinci sa 4:3.

— Jakov Šverko Jakovljević, star 28 go-dina, iz Lanišća, poginuo je u krapanjskom rudniku. Gurajući vagonet ugljena, težak 2 tone, na uzbrdici, pustio je su mu sile, vagonet se vratio, prevratio ga i usmrtio. Pokopan je u Labinu.

— Posebni izletnički vlak ide 27—29 juna u Ljubljano. Cijena je 35 lira za po-lazak i povratak.

— U krapanjskom rudniku ranjen je i rudar Josip Tenčić iz Labina. Ostaje u bolnici tri tjedna.

— Radeći na cesti Pula—Marčana ra-njen je Vladimir Bilić iz Lobarke, star 17 godina. U bolnici ostaje 20 dana.

— Boško Hristić je imenovan novim jugoslavenskim poslanikom u Rimu. Dosadašnji poslanik u Rimu Jovan Dučić ide za poslanika u Bukurešt.

— Talijansko-jugoslavenski stalni pri-vredni odbor sastaje se 28 o. mj. u Rimu. Na konferencijama, koju je g. Pilja pomoć-nik Ministra inostranih djela imao sa talijanskim stručnjacima utvrđeno je da se prvi sastanak Stalnog privrednog odbora talijansko-jugoslavenskog održi 28 o. mj. u Rimu.

— Prema službenim podacima iz tajni-štva fašističke stranke u Rimu, brojno stanje fašističkih dječjih i omladinskih orga-nizacija na 31. svibnja bilo je 5.510.815 čla-nova. Broj članova tih organizacija pora-sao je u posljednju godinu dana za 182.850.

— Suverenitet Italije u Abesiniji pri-znala je Švicarska, jer je državni savjet usvojio odnosnu odluku Saveznog Vijeća.

— Prema službenom saopćenju zaplije-nili su Talijani u Abesiniji od 3. listopada god. 1935. do 31. svibnja ove godine 220 hiljada 814 pušaka 1420 pištolja, 253 stroj-ne puške i 177 topova.

— Nova pomorska divizija obrazovana je u Italiji od moderniziranih dreadnoughta »Conte di Cavour« i »Julio Cesare«.

— Talijanski brod, koji je vozio prisil-no jednog talijanskog emigranta u Italiju silom su zaposjeli lučki radnici u Marselju te su emigranta oslobodili.

— Mario Nordio, urednik »Piccola«, boravio je ovih dana u Splitu. Nordio spre-ma knjigu o Jugoslaviji, a u Splitu se in-teresirao za kulturne i političke prilike.

— U Milanu je otkriven spomenik nje-mačkom pjesniku Goetheu.

— Predsjedniku talijanske vlade predao je poslanik republičke San Marino 1 mil-lion lira, kao dar talijanskoj vladi, iz kojega će se dijeliti nagrade vrsnim talijanskim oficirima.

— Grof Carlo Sforza objavio je u Bru-xellesu svoju najnoviju knjigu pod naslo-vom: Sinteza Evrope.

HRVATSKE ŠKOLE U GRADIŠČU

U posljednjem broju bečkih »Hrvat-skih novina« napisao je zastupnik u po-krajinskom saboru i književnik Ignac Horvat uvodnik u kojem se osvrće na novi zemaljski gradišćanski školski za-kon s obzirom na nastavni jezik.

Poslije hrvatskoga školskog nadzor-nika dobili su gradišćanski Hrvati i svoj školski zakon i zakon o nadzoru škola. Novi školski zakon utvrđuje pravo gra-dišćanskih Hrvata, da njihova djeca do-biju poduku u hrvatskom jeziku. To je prosvjetno pravo najjasnije istaknuto u § 7., koji, po »Hrvatskim novinama«, glasi:

»Na državnih i općinskih školah od-redjuje podučavni jezik Zemaljski školski savjet, ki prije posluhne općinski školski savjet, a na konfesionalnih školah crkvena oblast, pri čem se mora ovih odredbenjen držati:

Podučavni jezikom valja ili državni nimski jezik, ili ki drugi materinski je-zik dice. Za nimsku dieu je podučavni jezik nimski. U tom slučaju, kada je po-dučavni jezik drugi nego državni, mora se nimski jezik podučavati u svih raz-redih, no u prvom razredu samo u dru-goj polovici školskoga leta.

Najvažnija je pak 3 točka, ka glasi, kad od hrvatskih općin govorimo, ovako:

Ako su stanovnici jedne školske općine barem 70 posto Hrvati, onda je po-dučavni jezik hrvatski. Ako je broj Hr-vatov od 30 do 70 posto, onda se podu-čavaju hrvatska dica mišano, nimski i hrvatski. Ako ne dosiže u selu broj Hr-vatov niti 30 posto, to je, ako je zdola 30 posto, ali je u školi hrvatske dice, onda će zemaljski školski savjet dozvo-liti, da se u toj školi hrvatski jezik po-dučava kot nezapovidani predmet, ako ta nauk u hrvatskom jeziku poiskuje najmanje 20 hrvatske dice. Procenti se računaju po državnoj statistici, to je po popisu ljudi od leta 1934.«

Da je taj zakon povoljan za Hrvate, dokazuje činjenica, da će se poduka vršiti u hrvatskom jeziku u daljih 16 hrvatskih sela, gdje se do sada uopće nije učilo hrvatski.

Zakon o nadzoru škola daje velika ovlaštenja hrvatskom školskom nadzor-niku, koji pregledava škole s hrvatskim nastavnim jezikom i t. zv. hrvatsko-njemačke škole.

U Zemaljskom školskom vijeću bit će i nekoliko Hrvata. Za taj zakon glasov-all su u zemaljskom saboru jednoglas-no i Nijemci i Hrvati.

TALIJANI SU OPTIMISTI U POGLEDU SVOG IZVOZA U JUGOSLAVIJU.

Talijanski izvoznici predstavnici velike izvozne talijanske industrije pokazuju ve-liki optimizam u pogledu razvoja talijan-skog izvoza u Jugoslaviju poslije beograd-skoga sporazuma. Oni ističu naročito da se radi na duži rok, pošto je predviđeno vrijeme od 5 godina, koliko traje i politi-čki sporazum. Talijanska industrija se na-da, da će se moći plasirati na našim trži-štima. To važi naročito za tekstilnu indu-striju, koja i danas ima odličnu prodju u Jugoslaviji. Talijanski krugovi misle, da će talijanska tekstilna industrija moći da podmiri polovinu uvoza Jugoslavije. Ističu se i dobri izgledi za automobilsku, aero-nautičku, elektrotehničku, parobrodarsku i ostalu industriju. U posljednje vrijeme po-kazuje se veće interesovanje talijanske in-dustrije u Jugoslaviji. Traže se zastupnici, a ove godine talijanska industrija učestvo-vat će na Beogradskom velesajmu, gdje će imati svoj naročiti paviljon.

Osvećena nova zgrada Dopolavora u Medulinu

U Medulinu je prošle nedjelje na vrlo svečan način osvećena nova zgrada Dopolavora. Dopolavoro je posvećen Teodoru Lazariću, poručniku palom u Africi, koje-ga su roditelji rodom iz Medulina. Na sve-čanost su dopremljeni Dopolavoristi iz Premanture, Banjola, Ližnjana i Sišana, koji su se natjecali u — natezanju užeta. Medulinski dopolavoristi su otpjevali ne-koliko pjesama. Dopolavoro nosi ime »Lazzari«.

GOSTOVANJE ANSAMBLA TALIJANSKIH SOLISTA U JUGOSLAVIJI

Udruženje »Artisti lirici italiani associa-ti« priređuje turneju po Jugoslaviji, te će i u Zagrebu nastupiti na dvije predstave sa kompletnim solističkim ansamblom i pod muzičkim vodstvom dirigenta Romola Castelmonte, a uz sudjelovanje zagrebačkog opernog orkestra, zbora i baleta. Dne 26 o. mj. dat će se Verdijska opera »Aida«, a 27 o. mj. »Traviata«. Na ovim izvedbama sudjeluju mnogi istaknuti solisti prvih ta-lijanskih opernih pozornica među njima i sa milanske Scale.

ŽELJEZNIČKA NESREĆA KOD GORICE

Trst, 16 juna. Za vrijeme oluje, koja je noćas bijesnula u Juljskoj Krajini odro-nila se gomila kamenja na jedan teretni vlak nedaleko jedne male postaje na pruzi Gorica—Podbrdo. Pri ovom odronu stra-dala je kompozicija ovoga vlaka, koju su sačinjavale dvije lokomotive i 37 vagona. Devet vagona je iskočilo iz tračnica, a tri su se vagona srušila u ponor i pali u ru-kav Soče. Steta iznosi 200.000 dinara a ljudskih žrtava nema. Željeznički promet na ovom dijelu pruge je obustavljen, ali će tokom dana biti uspostavljen, čim pruga bude očišćena.

PREGOVORI O SLOVENSKI MANJŠINI NA KOROŠKEM

Ljubljanski »Slovenec« primaša poročilo iz Dunaja 12 junija o nameravanom obisku kancelara Schuschnigga Beogradu, pa med drugim pravi: U kancelarijevem uradu se torej mnogo govori o bližnjem potovanju zveznoga kancelarja u jugoslovansko pre-stolice. Vaš dopisnik je tudi izvedel, da so pri zveznem kancelarstvu sedaj na to pri-pravljeni, da začnejo razgovore o slo-venški manjšini na Koroškem, če bi jugoslovanska vlada takšne razgovo-re želela in izrazila takšne želje glede ure-ditve tega vprašanja vsaj istočasno, ko bi se dosegel sporazum glede vseh ostalih vprašanj in bi se podpisale kakšne pogod-be, podobna italijansko-jugoslovanski. Kakšni so v tem pogledu nameni avstrijs-ke vlade ni znano. Znano je le, da se to vprašanje proučuje, in sicer resno pro-učuje.

U CICIARIJI NAKON SPORAZUMA

Pod grad, juna 1937. Mnogi naši ljudi koji imaju svoje rodjake već nekoliko go-dina u Jugoslaviji, mislili su da će na-kon sporazuma moći da ih posjete bez ika-kovih poteškoća ali ove nade nisu se obi-stinile. Mnogi su već pitali na našoj općini dozvolu da bi posjetili svoje rodjake, a na općini nakon višesatnog ispitivanja i istra-živanja sa strane zato postavljenog činov-nika, odgovoreno je našim ljudima da ne mogu dobiti dozvolu, jer da se njihovi ro-djaci nalaze u nekim antifašističkim orga-nizacijama, te da ih stoga ne smiju posje-ćivati.

KAKO SU NAŠI U TRSTU PRIMILI LJUBLJANSKU OPERU

U opširnom izvještaju o gostovanju ljubljanske opere u Trstu, donosi beogradska »Politika« 11 o. mj. i ove rečke, koje radi njihove zanimljivosti prenosimo:

— Slovenski živali u Trstu, poslije više od 20 godina, ponovno je čuo sa pozornice slovenske riječi i to ga je uzbuđivalo više nego ikada — Naši Slovenci, naročito Slo-venke, bili su očito uzbuđeni. Čitavih pola sata prije devet, kada je pretstava počinja-la, kuća je bila ispunjena. —

Tačno u 9 sati zastor se digao. Cjelokupni ansambl je bio na pozornici. Nastao je neopisiv aplauz. Ljudi su se dizali, pozdravljali, vikali, tapšali. Nekoliko minuta se talasala cijela dvorana. Orkestar opere je zatim zasvirao talijansku himnu. Ljudi, u najvećem broju sa značkama fašističke organizacije, burno su aplaudirali. Odmah zatim orkestar je zasvirao jugoslovensku himnu. Sala se još jednom prolomila od aplauza. Žene više nisu krije svoje suze. Naši simpatični Slovenci i Slovenke pri početku sviranja himne nisu mogli da se više uzdrže. Glasni jecaji su počeli. Ljudi su blijeda lica promatrali ove prizore, ko-ji su tako iznenada poremetili duše ogrom-nog broja publike.

LJUBLJANSKA OPERA NA RIJECI

Na jesen ide na turneju po Italiji Pretstave ljubljanske opere na Rijeci doživjele su sličan uspjeh kao i u Trstu. Naročito subotnja pretstava Gotovčevog »Ere s onog svijeta« u Fenice premašila je svako očekivanje. Kazalište je bilo dup-kom puno i priredba je doživjela ogroman uspjeh. Kao i prve večeri pretstavi su prisustvovali brojni posjetnici s Rijeke, a isto tako i Sušak je bio dobro zastupan. Autor Gotovac kao i pojedini glumci bili su sinoć poslije svakog čina izazivani dugotrajnim aplauzom i nagrađeni sa tri prekrasna lovorovijenca. Riječka kritika izražava se također najlaskavije o izvedbi.

Početkom jeseni krenut će ljubljanska opera ponovno na gostovanje u Italiju i obići će Milano, Genovu i Rim.

HRVATSKA SLUŽBA BOŽJA U ZADRU

Zagrebački listovi javljaju: Prema vi-jestima iz Zadra spor između uprave hr-vatske crkve sv. Mihovila i tamošnjih crkvenih i upravnih vlasti nalazi se u sta-diju povoljnog rješenja. Našim će crkvenim vlastima biti dana zadovoljština, te će se u buduće nesmetano moći obavljati služba božja na hrvatskom jeziku.

V TRŽAŠKIH TOVARNAH, ZLASTI LA-DJEDELNICAH, PRIMANJKUJE ŽELEZA. DELAVSTVO VČASIH PO 14 DNI IN VEČ PRAZNUJE

Trst, junija 1937. — (Agis). — Posle-dica italijanske fašistične avtarktične go-spodarske politike, ki je bila nujna, se je sedaj pokazala. Italiji je pričelo primanjko-vati zlasti v industriji surovin, predvsem železa in sploh sličnega materijala, ki ga doma ne more producirati, ki ga pa rabi za gradnje in oboroževanje v izobilju. Ja-sen dokaz temu je često praznovanje de-lavstva po tovarnah težke industrije. Če-što tudi po 14 dneh in več prekidnejo z vsem delom in čakajo da prispe najnujniji ma-terijal za nadaljevanje gradnje. Zlasti je pri tem težko prizadeta ladjedelniška in-dustrija, ki zaposluje v okolici Trsta na ti-soče delavstva in se zato vsako tako praz-novanje v javnosti takoj opazi. Vodstvo se ob takih prilikah navadno izgovarja, da še ni prispel naročeni materijal, ki se je zakasn timer na poti radi kakih tehničnih ovir.

JURINA I FRANINA

Jurina: Ča to stiješ, Franino?
Franina: Pogledaj — znan da ćeš se čuditi.

Jurina: Po malu Maru, pa to je ona stara »Naša Sloga«. A od kada je?

Franina: Gledaj — tu piše — 23. juni-ja 1887.

Jurina: Pa to je jušto 50 lit. A ča može bit tako iriškega unutra da si se tako zadubija?

Franina: Slušaj, da ti na glas pročitan. (Čita):

— Prinos k talijanskoj kul-turi u Istri. Pod tim naslovom pri-mismo iz Rovinja 18. t. m. sliedeća red-ke: Kad bi svet sudio, g. uredniče, istar-ske Talijane po rieči i frazah njihovih, morao bi se zaista o njih stvoriti naj-povoljniji sud, kao o plemenu slobodno-umnu, pitomu, pravednu, mirnu i vrlo naobraženu. No, hvala Bogu riedke: su da-nas oni, koji vjeruju praznim riečim i liepim frazom, kakovih imadu puna usta naši plemeniti susjedi talijanska gospoda. Tko čita njihove novine a nepozna jih u dušu kako mi mora doista uzklitnuti: e, bora mi to ti je plemeniti narod! Al se na nesreću rieči i fraze neslažu kod njih sa činjenicama, sa djeli. —

Na vidiš, to ti je iz »Naše Sloge« prld 50 lit.

Jurina: Pa ča to ima sa današnjim vri-menom.

Franina: I ti ne vidiš. Šti ti, samo pro-mini dan, misto 23. junija 1887. stavi 23. junija 1937.

Jurina: Po svit nemili, imaš pravo. Sad su mi se oprle oči. Pa to je jušto kano da sad u slogi štijem.

Franina: Ni isto ne, jer to sad ne mo-žeš štiti. Sad se sloge ne moru tako pisati.

Jurina: Ali sve eno svit zna ča je crno i ča je bilo.

Franina: Naučili smo se u ovih zadnjih pedeset lit i štiti i pisati.

Jurina: I vidimo na prvi pogled ča je pliva, a ča zdravo zrno.

Franina: Samo ko ovi drugi svit ča štije i naše i talijanske foje zna odiliti tu plivu.

Jurina: Ja se nađan da se prah ne mo-že svitu hitati u oči. A oni ča ne vide, oni neće da vide.

Franina: Ti će na svojoj koži oćutiti tu svoju shipoču! — — —

Jurina: — — — kano ča smo je mi oću-tili. Samo da ne bude kasno.

Franina: Dobra škola ne dodje nikad kasno.

Jurina: Sve eno bi bilo bolje da prije pogledaju.

Franina: Bilo bi bolje i za njih i za nas.

RADI OBDAVČENJA JAVNIH LOKALOV PO PROSTORU PROPADAJU V TRSTU KAVARNE ALI PA JIH SPREMINAJAO V MAJHNE BARE

Trst, 10. junija 1937. — (Agis). — V Trstu se število kavnar vedno bolj manjša in tudi so vedno bolj prazne gostov. De-loma je temu vzrok poslabšanje gospodar-skih razmer. Kot glavni vzrok pa navajajo preveliko obdavčenje kavnar in zlasti go-stilniških prostorov. Kakor je znano, so javni lokali v Italiji obdavčeni, poleg osta-lega, tudi po svojem obsegu in po površini lokalov. Davek se tako računa od kvad-ratnega metra. Ni čudno, če torej kavarne pri majhnem prometu ne morejo vzdržati vseli bremen. Mnogo kavnar je zato propadlo nekate-e pa so spremenili v bare, v katerih je je par mizic in človek lahko le mimogrede kaj zavžije. Zlasti je priza-delo kavarne zadnje posojilo na nepremi-čnine. Majhen gostilničar v okolici Trsta je n. pr. moral plačati tega posojila Lir 8.000.—. Ker se računa posojilo od promet-ne vrednosti nepremičnin, je gotovo ta da-vek v središču mesta presegal vse stvarne plačilne možnosti lastnikov.

UMRO NAJSTARIJI ČOVJEK U PULI

U Puli je ovih dana umro Lovro Sila (Talijani ga pišu: Silla), koji je 9 augusta prošle godine navršio 100 godina. Pok. Sila je bio rodom iz Lokve kod Divače. Medjutim — lokalna štampa ističe tim povodom izdržljivost talijanske rase, na-ročito Talijana uz granicu, kojima da pripada i stogodišnji Lovro Sila, ili po njho-vu: Silla Lorenzo.

Samo topla sadašnjost može da se oplodi, i da rodi zdravu budućnost. Mrzla sadašnjost ne može da bude majka budućnosti.

Iz »Pogleda« Ante Dukića

NAŠA KULTURNA KRONIKA

ISTRA I HRID

U posljednjem broju zagrebačke revije »Hrvatska Prosvjeta« izašao je ovaj polemički prikaz knjige prof. Nikole Žica o kojoj smo i mi pisali u br. 49 od prošle godine. Budući da se aludira donekle u tom članku i na prikaz te knjige u »Istri«, to donosimo članak iz »Hrvatske Prosvjete« u cijelosti, smatrajući da se mišljenje izneseno u »Hrvatskoj Prosvjeti« poklapa sa mišljenjem pokretača biblioteke »Hrid«, pa radi toga lojalno registriramo i to mišljenje. Ujedno napominjemo, da su zagrebački dnevnik »Obzor« i »Jutarnji List« pisali o toj knjizi i iznijeli skoro iste zamjerke popratnom pismom priloženom knjizi kao i mi.

U Zagrebu je prije nekoliko mjeseci pokrenuta nova biblioteka »Hrvati izvan domovine« (HRID), koja je kao prvi svezak izdala knjigu našeg suradnika g. prof. Nikole Žica »Istra« O potrebi ovakve biblioteke ne treba trošiti ni jedne riječi. Mi smo Hrvati pokazivali vrlo malo pažnje i brige za naše sunarodnjake koji nisu s nama u istom državnom sklopu: bili smo nehaijni i za naše iseljenike, i za naše manjine, koje su razasute u Italiji (Istri), Austriji (Burgenlandu) i u Rumunjskoj. Taj nehaij je toliko, da nemamo ni priručnika, a kamoli naučnih radova o tim Hrvatima, i sva literatura u tom pogledu mogla bi se na prste nabrojiti. Uporedo s tim i naša briga oko učvršćivanja duhovnog jedinstva s tim hrvatskim skupinama tako je neznačajna, da se o njoj pravno ne može ni govoriti. Zamislamo samo naše oaze po Americi: šta smo mi u staroj domovini učinili, da im damo dobre škole i dobre knjige koje bi djecu naših iseljenika barem duhovno vezale uza staru domovinu, uz očinski kraj? Nehaj je očit na svim stranama. Dok veliki narodi vode brigu, tako reći, o svakom pojedincu svoje narodne zajednice, mi to prepuštamo vremenu i slučaju, a ako nešto ne ide prema našim željama, onda kukamo i jadikujemo i optužujemo, premda bismo morali prije svega optužiti sebe. I zato treba posebno pohvaliti svako nastojanje, da se s tom našom apatijom prekine. Biblioteka HRID, ako nadje dovoljno razumijevanja kod naše javnosti, mogla bi dobiti veliko značenje u nastojanju da se pravilno postave problemi naših iseljenika i naših narodnih manjina. Pokretači su, u popratnom pismu ovoj knjizi, istakli, da je njima u prvom redu do gaženja duhovnog, kulturnog jedinstva svih Hrvata bez obzira gdje se nalazili.

Ovom jedino ispravnom načelu prigovorili su neki zagrižani duhovi, jer da se pokretači odriču svojih sunarodnjaka. Logika nije često pratila partizana, pa ni u ovom slučaju. Ako pokretači istaknu svoje uvjerenje — a to mora biti i uvjerenje svih zrelih ljudi, — da Hrvati kao cjelina, ne će nikada biti u jednoj državnoj cjelini, izrekli su jednu samo tako jasnu činjenicu, da je upravo nije trebalo ni isticati. Kad bismo htjeli sve Hrvate okupiti u jednu državu, to bi doista morala biti — panga, jer nema kontinenta, na kojem se ne nalaze Hrvati u većoj ili manjoj skupini, a pangaizmo je sigurno od prigovarača vrlo daleko.

Kao što obično kod nas biva, tako je i u ovom slučaju došla do izražaja naša sklonost da previdjamo glavnu stvar, te se hvatamo sitnica. Jedan recenzent knjige g. Žica prigovorio je — imenu biblioteke, jer da se ne mogu na pr. pod pojam Hrvata izvan domovine strpati i Hrvati u Istri, jer da su oni u teritorijalnoj zajednici sa Hrvatima u Hrvatskoj. Kolumbovo jaje nije otkriveno, jer je svakom jasno, da je teritorijalna povezanost Hrvata u Hrvatskoj i Hrvata u Istri očita, ali kad hoćemo već biti cipejdačari, možemo svedeno postaviti pitanje, da li su doista Istrani u jednoj domovinskoj cjelini s ostalim Hrvatima. Hoće li, na pr. Nijemci iz Reicha kazati za Sudetske Nijemce, da su u njemačkoj domovini? Ja bih lično usvojio mišljenje, da istarski Hrvati nisu, na žalost, sada u hrvatskoj domovini, jer pod hrvatskom domovinom razumijevam onaj teritorij, na kome se nalazi u jednoj zajednici većina Hrvata. Medjutim prihvatili mi jedno ili drugo tumačenje pojma domovine, za stvar je čisto irelevantno. Sigurno je kod pokretača odlučivao i praktični momenat: Odnos Hrvata u Americi i Hrvata u Istri i nije jednak prema narodnoj cjelini ni prema domovini. Kako bismo, onda, nazvali biblioteku, u kojoj bi izlazile knjige i o jednim i o drugim i ostalim Hrvatima: Biblioteka hrvatskih manjina? Ne možemo. Biblioteka za iseljenike? Istrani nisu iseljenici. I onda, nadajte ime, koje bi bilo tako simbolično kao što je ime HRID?

Knjiga g. Žica prvi je dio njegova djela o Istri. Drugi svezak HRID donijet će antropogeografski dio. Ovaj fizički dio odaje pisca stručnjaka, dobra stilistu, izvrsna poznavaoa istarske zemlje, njenih geoloških, hidrografskih i klimatskih osobina. Premda je predmet, sam po sebi, opor za stručnjaka — a takav sam i ja — ipak umjesnim uporedbama, širinom pogleda, stilskom jedrinom, knjiga čitaocu pruža užitek. Kad izadje drugi dio knjige, mi ćemo o njoj donijeti stručan prikaz. Zasad samo upozorujemo svoje prijatelje na ovu potrebnu biblioteku. — M. U.

DR. HENRIK TUMA: IZ MOJEGA ŽIVLENJA, SPOMINI, MISLI IN IZPOVEDI

V Ljubljani, 14. junija 1937 (Agis). V začetku tega meseca je izšla v Ljubljani, v našem listu že napovedana, knjiga spominov Henrika Tume pod naslovom »Iz mojega življenja«. Ker bomo knjigo posebej strokovno ocenili, se omejujemo danes le na kratko poročilo in na opozorilo naših rojakov na ta nov dogodek na našem književnem trgu. Vsa knjiga se, razen prav malega, nanaša na našo ožjo domovino in na dogodke v njej. Vse je seveda navezano na spomine osebe. Knjigo je izdala »Naša založba«, kjer se tudi naroča, ter stane v platno vezana Din. 150.— v polusnje pa 180 Din. Plačuje se tudi lahko v obrokih in sicer mesečno po Din. 30. Naročilo po navadni dopisnici je nasloviti na: »Naša založba«, Ljubljana, Groharjeva ul. 2. Delo obsega okoli 500 strani velikega formata na najboljšem papirju in je na zunanjo zelo lepo opremljeno. Knjigo je opremil arhitekt Bojan Stupica.

Sastavljanje molba za državljanstvo

Neki se emigranti obraćaju raznim posrednicima za sastav molbe za državljanstvo i za upute o proceduri. Za taj posao mora da plate i veće svote, prema zvanju posrednika. Napominjemo svim organiziranim emigrantima da se u svim pitanjima glede državljanstva obraćaju svojim emigrantskim društvima, dok ostali emigranti, koji žive u mjestima gdje nema emigrantskih društava nek se obrate Jugoslovenskoj Matiji. — Jugoslovenska Matica u Zagrebu nalazi se u Varšavskoj ulici br. 6.

PREDAVANJE O RIKARDU KATALINIĆ-JERETOVU NA ZAGREBAČKOJ RADIO-STANICI

16. o. mj. održao je na zagrebačkoj radiostanici predavanje o Rikardu Kataliniću Jeretovu umir, član zagrebačkog kazališta g. Andrija Gerašić. Naslov predavanja je bio: Primjeri iz hrvatske književnosti: Rikard Katalinić-Jeretov — Životopis i Inje. U početku je predavač u par riječi prikazao životopis našeg barba Rike. Rodjen 8. I. 1869 u Voloskom. Predji su mu došli iz Trogira u XVI stoljeću. Po osnivaču istarske loze Katalinića uzeo je pseudonim Jeretov, pa je svoje prve pjesme u »Našoj Slozi« potpisivao sa: Veljko Jeretov. 1907 bio je izabran predsjednikom Matice Dalmatinske, a 1918 ide k Druzi Sv. Cirila i Metoda u Opatiju. Rat — i barba Rike postaje vojnikom na silu, ali i tada piše, iako pod pseudonimima Joja Jatagan i Dragan Zoranić.

Iza rata uređuje u Zagrebu list »Adriatic« jugoslavio — kasnije je tajnikom Jadranske straže u Splitu, a sada je predsjednik Jug. Matice u Splitu. — Izdao je sedam knjiga pjesama i dvije knjige proze.

Iza toga je g. Gerašić pročitao nekoliko crtica iz »Inja«.

Ovo je već treće predavanje Andrije Gerašića o istarskim književnicima. Prvo je bilo o Matku Baštijanu, o čemu smo na ovom mjestu pisali; drugo je bilo o Viktoru Caru-Eminu. Tada je, uz životopis čitao i odlomak iz »Usahlog vrela«.

NAŠI V »SODOBNOSTI«

Izšla je peta številka »Sodobnosti«, v kateri so sodelovali med drugimi sledeči naši rojaki: A. V.: Slovenski politični razvoj in problem sodobne politične orientacije; Igo Gruden: Avtarkistom duha, Grlice in Edvardu Kocbeku (pesmi); Ciril Kosmač je končal svojo novelo: »Življenje in delo Venca Poviškaja«; Avgust Pirjevec: En relisat »Prešerna«; Zanimiva pa sta še članka Slovenska manjšina na Koroškem in članek Frana Zwittera: Koroško vprašanje. Revija stane letno Din. 120.— in se naroča na naslov: Ljubljana, Breg št. 10, II.

RADETIČEV ČLANAK O SVADBENIM OBIČAJIMA U ISTRI

Prigodom priredaba Hrvatskog kulturnog tjedna u Zagrebu, izašao je u »Jutarnjem listu« od prošle nedjelje opširan i vrlo dobar prikaz svadbenih običaja u Istri iz pera g. Ernesta Radetića, urednika »Malog Istranina«, pod naslovom: — Iz krajeva koji u kulturnom tjednu u Zagrebu neće biti zastupani — Svadbeni običaji u južnoj i zapadnoj Istri.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

IZ DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU

ČLANSKI SASTANAK NA TREŠNJEVKI

Za Istrane na predjelu Trešnjevke održavat će se članski sastanak u nedjelju 20. juna u 10 sati ujutro u gostioni Mike Mihačevića. Na sastanku će se govoriti o načinu izdvajanja zaključaka zadnje izvanredne glavne skupštine, naročito glede pravilnika. Pozivaju se svi Istrani da sastanku u čim većem broju prisustvuju. — Odbor.

OSTAVKA ODBORNIKA

Uvažena je ostavka na časti odbornika Ferenčića Jakova, — ODBOR.

»KRANJSKA SLOGA« JE ŠLA PET NA MEJO

Kranj, 11. junija 1937. V nedjeljo, dne 6. t. mj. je priredila naša »Sloga« v sokolskom domu v Zireh koncert na katerem so poleg društvenega pevskega zbora pod vodstvom pevovodje tov. Lasiča sodelovali tudi mladi violinist g. Ivan Kumer ki ga je na klavirju spremljala učiteljica glasbene šole ga. Nilka Fakinova. Nadalje trije mali harmonikarji in sicer bratci in sestrice Fakin ter petletni Edi Martinuzzi, ki so prva dva skupno ter mali Edi sam, zaigrali na harmoniki več narodnih pesmi.

Pred začetkom koncerta je zbrane poslušalce, ki so dvorano popolnoma napolnili, pozdravil in jim pojasnil kdo in kaj smo ter s kakšnim namenom smo prišli med nje, naš prijatelj g. dr. Branko Vrečon iz Ljubljane. Njegove iskrene besede so bile od navzočih sprejete z velikim odobravanjem in navdušenjem. In to iskreno in bratsko razpoloženje je trajalo ves čas prireditve od začetka, ko je zbor nastopil s svojo prvo pesmijo in je bil prijateljsko pozdravljen in sprejet, pa tja preko izvedbe celotnega programa. Zbor, violinist z svojo spremljevalko in mali harmonikarji, vsi so bili deležni izredne pozornosti ter so bili nagrajeni za vse izvajane točke z nepopisnim odobravanjem. Mnogo točk je bilo treba ponavljati. — Med poslušalci je bil tudi skladatelj Jobst, katerega ena pesem je bila na programu. Ni treba povdarjati kakšno je bilo razpoloženje domačinov, ko so slišali pesem svojega rojaka; seveda to je moral zbor dvakrat zapeti. In končno pesem emigrantov...

Prireditve sama je v vsakem pogledu izredno lepo uspeša. O tem priča tudi dopis iz Zirov v »Jutru« z dne 9. t. m., kjer se dopisnik izražja o celi prireditvi in vseh sodelujočih zelo pohvalno.

Tudi mi, člani »Sloge« smo z izidom zelo zadovoljni in dolžne se čutimo tem potom izraziti iskreno zahvalo Sokolskem društvu v Zireh in vsem ki so na katerikoli način pripomogli, da je ta naša prireditev tako lepo uspeša.

U FOND »ISTRE«

M. V. Din 5.—

U prošlom broju objavljeno » 40.686.60

Ukupno Din 40.691.60

ITALIJANSKA KNJIGA O DIPLOMACIJI

L. ALDOVRANDI MARESCOTTI: GUERRA DIPLOMATICA

(Konec)

V šestem poglavju (»Teden jadranske strasti« 17-27 apr. 1919) opisuje Aldovrandi boji Italije za ozemlje, ki ga ji je prisodil londonski pakt, pa še poleg tega boji za Reko. Italijanski ministriški predsjednik je u velikom ekspozeju italijanskih revindikacij, ki ga je iznesel pred svetom četvorice, razlikoval troje ozemlje. Prvo ozemlje, ki naj bi imelo na vzhodu meje, kakršne je določil londonski pakt, je zahteval za Italijo iz prirodnih in varnostnih ozirov ne glede na dejstvo, da bi tako vključili tudi nekaj sto tisoč Slovanov. Pravico Italije do drugega dela tega ozemlja, namreč do Reke, je utemeljeval z nekdanjo rimsko mejo (»limes italicus«), ki je obsegala tudi Reko. Glede Reke se je poleg tega skliceval tudi na princip samoodločbe narodov. Za tretje ozemlje, Dalmacijo, je navajal strateške, pa tudi zgodovinske in kulturne razloge. Wilson je v stvarno utemeljenem govoru pobijal njegova izvajanja in se zavzemal za novi princip, ki ga je zastopala Amerika, proti staremu principu, na katerega se je sklicevala Italija. Edina nevarnost za Italijo bi bila po njegovem mnenju v morebitni združitvi Jugoslavije s kako velesilo v napadalne namene. Radi tega naj bi velesile prenehale z vmešavanjem in nadzorstvom nad Balkanom. V debati proti Wilsonu se je italijanski ministriški spozabili, ko je rekel, da »balkanski narodi razdražljivi in intrigantski, zmožni in vajeni falsificiranja dokumentev in še česa drugega. Že tada« je tudi grozil z italijansko-bolgarsko zvezo proti srbski nevarnosti. — Orlando je šel v svoj strasti še dalje in je rekel, da so Jugoslavi in Italijane to, kar so za Francoze in Angleže »boches«.

Sicer pa je bil Orlando poln velikih besed in je nastopal kot sijajen komedijant, kakor znajo to pač samo Italijani. Grozil

je z nevarnostjo revolucije v Italiji, ako bi se vrnil v Rim brez ozemlja, ki ga je prisodil Italiji londonski pakt. Ko ga je nato Balfour opozoril, da bi revolucija izbruhnila tudi v nasplošnem primeru, ker bi si Italija nakopala sovraštvo Amerike in bi tako ostala brez potrebne materialne pomoči je teatralično izjavil: »Italija je trena. Mi poznamo umetnost umirati od lakote.« Da bi vzbudil sočutje pri ostalih članih četvorice, je skušal prikazati problem Reke in drugih italijanskih zahtev kot vprašanje svoje osebne avtoritete in časti ter se je celo razjokal na sami seji. Končno se je z ostalimi člani italijanske komisije odstranil od mirovne konference, toda samo za kratek čas, kajti v odsotnosti Italije so se medtem razdelile nemške kolonije in Grčijo so naravnost nahujskali, da naj vojaško zasede del Male Azije, ki je bil Italiji posebno pri srcu. Radi tega so Italijani po svojem povratku zaman opozarjali za obljube glede Abesinije, ki jih je vseboval XIII. člen londonskega pakta. Dosegli so samo to, da je Wilson še bolj jasno poudarjal, da »Orlando in Sonnino ne zastopata volje Italije« in »da sta kupila glasove v parlamentu in senatu«.

Zadnje poglavje (»Mir z Avstrijo«, 2. maj—2. junij 1919) vsebuje marsikatero podrobnost in zanimivost o problemu naših državnih meja. Zlasti o jeseniškem trikotniku govori večkrat. Problem je ventiliral Sonnino že na seji 8. maja, ko je dokazoval, da bi Italija izgubila železniško zvezo z Avstrijo, ako bi pripadel jeseniški kot Jugoslaviji.

Na ta problem se je povrnil Sonnino tudi še 10 in 11. maja. Lansingovo trditev, da priporočljivo vzeti neko ozemlje prijateljem Jugoslovanom in ga dati sovražnikom Avstrijcem, je pobijal z besedami, da za njega Slovenci niso večji prijatelji ka-

kor Avstrijci. In še enkrat, 27. maja, je poskusil Sonnino svojo srečo glede Jesenice. Aldovrandi opisuje ta razgovor z Wilsonom s tem lakoničnim in pomembnim stavkom: »Sonnino je rdeč, Wilson blede, očitno se ne razumeta«. Končno pa je vendarle 31. maja Orlando pristal na Wilsonovo zahtevo, da se vprašanje jeseniškega kota sploh ne omenja v mirovni pogodbi z Avstrijo, kakor je bilo to prvotno sklenjeno. Kako intenzivno se je bavil Wilson z jeseniškim kotom, pričta tale epizoda. Ko so se 27. maja člani četvorice zbrali v Wilsonovi sobi, je on razgrnil po tleh zemljepisno karto in na njej kleče dolgo proučeval vprašanje Celovca in Jesenice.

Kako jasno je Wilson poznal koroški problem, je pokazal na seji 27. maja 1919 z ekspozejem, ki ga je zaključil z besedami: »Svet četvorice bo moral soditi, ali naj se sprejme neko neprimerno dejstvo (neskladnost med narodno in prirodno mejo) iz političnih razlogov, ali sprejeti prirodno dejstvo brez ozira na politične momente. Jaz osebno bi bil v veliki zadregi, če bi se moral oddaljiti od principa, ki sem ga zavzel v italijanskem primeru (namreč glede Dalmacije). Na drugi strani pa ne bi hotel izpremeniti sklepa glede Italije na podlagi prirodne situacije (namreč glede italijanske meje na Brennerju)«.

Značilni sta bili zahtevi italijanskih zastopnikov, da naj se raztegne plebiscit tudi na Maribor, ter istočasni odpor proti vsakemu plebiscitu na Reki ali v Dalmaciji, celo ob poznejšem terminu, češ da bi se ljudstvo v teh pokrajinah dalo ustrašovati po Slovanih, tako da ne bi Italijani mogli imeti nobenega zaupanja v plebiscit. Ko jih je Wilson pobaral, kakšnega ustrašovanja se bojijo, je Orlando izjavil, da ni mislil »na strahovanje pred ali med glasovanjem, pač pa na strah, zaskrbljenost glede bodočnosti, ki bi ovirala prebivalstvo, da bi svobodno glasovalo«.

Orlando in Sonnino sta tudi drugače pri vsaki priliki pokazala svoje sovražno razpoloženje proti Jugoslaviji, oz. tedanji

državi SHS, češ da ni bila še oficijelno priznana, da ne spada med prijateljske države da so njeni državljani bivši sovražniki in podobno. To sovraštvo je bilo tako očitno, da je o priliki razprave o številu vojaštva, ki naj se dovoljuje nasledstvenim državam, Clemenceau v posebno ostre tonu in z divjim pogledom na Orlando ugotovil, »da bo nekdo masakriran od Italijanov«. Ta nekdo je bila seveda Jugoslavija. Izraz je bil tako hud, da ga je tolmač Mantoux za Wilsona in Lloyd Georgea omilil in iz »masakriran« napravil »napaden«.

Aldovrandi poroča tudi zelo obširno o Tardieujevem posredovalnem predlogu za razmejitev med Jugoslavijo in Italijo. Žal se tu radi pomanjkanja prostora ne moremo podrobneje baviti s tem predlogom in raznimi variantami, ki so mu sledile, pač pa smatram za potrebno, da opozorim nanje one, ki se globlje pečajo s problemom naše zapadne meje.

Veliko je torej gradiva, novega po vsebini in še bolj po obliki, ki nam ga nudi Aldovrandijeva knjiga. Z direktnim govorom v pripovedovanju v knjigi so ohranile izjave in govori članov četvorice svojo svežost. Po njih si lahko ustvarimo dobro sliko tudi samih govornikov. Nekaj primerov smo že navedli, kot zaključek pa samo še neki medklic, ki je skrajno značilen ne samo za onega, ki ga je izustil, temveč za vse zastopnike velesil. Ko so namreč na širši seji 31. maja 1919 razpravljali o pogojih za mir z Avstrijo, je rumunski delegat Bratianu hotel nekaj pripomniti k zahtevi, da naj samo male države prevzamejo obveznosti za zaščito manjšin. Tedaj se je Lloyd George obrnil proti Clemenceauju in mu zamomljal: »Prekleti norec (Aldovrandi piše »d... fool«) — sedaj se tu razvema, med vojno pa se ni.« Ko je Bratianu, ki brčkone ni slišal te opazke, nadaljeval s svojim vprašanjem, zakaj se nalagajo obveznosti glede manjšin Srbiji in Rumuniji, ne pa Italiji, je Lloyd George polglasno pripomnil: »Zato, ker preganjajo Žide v Rumuniji, ne pa v Italiji«.